

DATOS IDENTIFICATIVOS

Os Procesos Históricos de Integración en Latinoamérica

Materia	Os Procesos Históricos de Integración en Latinoamérica			
Código	V03M076V01104			
Titulación	Máster Universitario en Integración Económica Rexional e Políticas Comunitarias pola Universidade Católica Portuguesa (Portugal) e			
Descritores	Creditos ECTS	Sinale	Curso	Cuadrimestre
	4	OB	1	1c
Lingua de impartición				
Departamento	Fundamentos da análise económica e historia e institucións económicas			
Coordinador/a	Vallejo Pousada, Rafael			
Profesorado	Vallejo Pousada, Rafael			
Correo-e	vallejo@uvigo.es			
Web				
Descrición xeral				

Competencias de titulación

Código	
A1	G.1.- Analizar, sintetizar e interrelacionar feitos e conceptos económicos, políticos, xurídicos e histórico-xeográficos desde unha perspectiva crítica.
A4	G.4.- Coñecer e utilizar os recursos documentais máis recentes en relación coa temática do máster.
A5	G.5.- Traballar interdisciplinarmente.
A6	G. 6.- Saber xestionar a información recollida.
A8	G.8.- Aplicar a informática e outros medios audiovisuais ás actividades de aprendizaxe e avaliación do máster.
A9	G.9.- Comprometerse a desenvolver e manter unha actitude ética tanto no traballo como nas relacións sociais.
A11	G.11.- Compromiso coa igualdade entre homes e mulleres.
A19	E.8.- Comprender a significación histórico-política dos procesos de integración económica rexional que se desenvolveron en Latinoamérica.
A20	E.9.- Entender a influencia do proceso de globalización na integración rexional, así como o papel dos estados-nación.

Competencias de materia

Resultados previstos na materia	Tipoloxía	Resultados de Formación e Aprendizaxe
(*)1. Capacidad para identificar los hitos y las singularidades fundamentales del procesosaber de integración latinoamericana.		A1 A4 A5 A6 A8 A9 A11 A19

(*)2. Habilidade para relacionar o proceso de integración latinoamericana con outros procesos de integración rexional.	saber facer	A1 A5 A6 A19 A20

Contidos

Tema		
Tema 1. Orixen, clasificación e grandes liñas de evolución da integración económica rexional.	Introducción. 1. Nacemento e proliferación dos organismos internacionais de cooperación e integración. 2. Clasificación dos organismos internacionais de cooperación e integración. 3. Clasificación histórica das organizacións internacionais en América. 4. As grandes etapas da integración rexional en América Latina desde mediados do século XX ata a primeira década do século XXI. 5. Algúns conceptos necesarios sobre a integración económica rexional.	
Tema 2. A integración rexional en América Latina, 1949-1990.	Introducción 1. Os factores da integración económica rexional latinoamericana. 1.1. O modelo de desenvolvemento económico e a necesidade de integración económica. 1.2. Os factores internos e externos para a integración económica rexional. 2. Os primeiros pasos para a integración rexional e o papel impulsor da CEPAL. 3. A Asociación Latinoamericana de Libre Comercio (ALALC, 1960). 4. O Mercado Común Centroamericano (MCCA, 1960). 5. O Pacto Andino (1969). 6. A multiplicación de fórmulas de cooperación na década de 1970. O SELA. 7. A crise de integración rexional durante a década de 1980. 7.1. Da ALALC á ALADI. 7.2. O MCCA. 7.3. O Pacto Andino.	
Tema 3. A integración en América Latina na era do novo rexionalismo, 1990-2010.	Introducción. 1. O novo rexionalismo e o rexionalismo aberto en América Latina, 1990-2005. 1.1. O novo rexionalismo. 1.2. ¿Qué é "regionalismo aberto"? 2. Factores para o xurdimento do novo rexionalismo en América Latina. 3. O mapa da integración rexional desde 1990. 3. Balance, institucional e comercial, da etapa do rexionalismo aberto 3.1. Balance institucional. 3.2. Balance comercial. 4. O rexionalismo post-liberal na década de 2000: ALBA e Unasur.	

Planificación

	Horas na aula	Horas fóra da aula	Horas totais
Sesión maxistral	12	18	30
Traballos tutelados	0	20	20
Foros de discusión	0	10	10
Probas de tipo test	0	10	10
Traballos e proxectos	0	20	20
Probas de autoavaliación	0	10	10

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientador, considerando a heteroxeneidade do alumnado.

Metodoloxía docente

	Descrición
Sesión maxistral	Exposición dos contidos da materia
Traballos tutelados	Consistirán en dous tipos de traballos: 1) Un exercicio de síntese dos temas: traballo de redacción no que se sintetizarán as ideas consideradas máis importantes de cada tema do curso e efectuarase, de estimarse oportuno, unha valoración crítica, en forma de debate ou suxestións. Realizarase unha síntese por tema. 2) Informe de investigación (Exercicio final): O seu obxecto é a introdución á investigación histórica da integración rexional en América Latina, a través de fontes documentais do momento en que aquela se produce.

Foros de discusión	Participación e seguimento da asignatura a través do planteamento de cuestións de debate ou dúbidas sobre a materia obxecto de estudo.

Atención personalizada

Metodoloxías	Descrición
Sesión maxistral	O alumnado recibirá a través da Plataforma de Teledocencia o asesoramiento necesario para que poida seguir con aproveitamento os contidos da asignatura, así como os exercicios e/ou problemas propostos.
Traballos tutelados	O alumnado recibirá a través da Plataforma de Teledocencia o asesoramiento necesario para que poida seguir con aproveitamento os contidos da asignatura, así como os exercicios e/ou problemas propostos.
Foros de discusión	O alumnado recibirá a través da Plataforma de Teledocencia o asesoramiento necesario para que poida seguir con aproveitamento os contidos da asignatura, así como os exercicios e/ou problemas propostos.
Probas	Descrición
Traballos e proxectos	O alumnado recibirá a través da Plataforma de Teledocencia o asesoramiento necesario para que poida seguir con aproveitamento os contidos da asignatura, así como os exercicios e/ou problemas propostos.

Avaliación

	Descrición	Cualificación
Traballos tutelados	Síntese dos contidos fundamentais de cada tema	30
Foros de discusión	Participación do alumnado, en forma de preguntas, cuestións de debate sobre a materia, canalizadas a través do foro habilitado a ese fin	10
Probas de tipo test	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta (verdadeiro/falso, elección múltiple, *emparejamiento de elementos...). Os alumnos seleccionan unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	15
Traballos e proxectos	Traballo, concretado nun Informe final, de iniciación á investigación histórica sobre a integración latinoamericana	30
Probas de autoavaliación	Probas para avaliación das competencias adquiridas que inclúen preguntas pechadas con diferentes alternativas de resposta. Selecciónase unha resposta entre un número limitado de posibilidades.	15

Outros comentarios sobre a Avaliación

A segunda convocatória desta materia constará dun "ensaio" e dun "exame" final. O "ensaio" terá un carácter similar ao Informe final, aínda que con contido distinto. O exame consistirá nun test sobre o contido da materia. O test será realizado na data fixada oficialmente, e haberá un tempo limitado para a súa realización.

A nota final da segunda convocatoria será unha media simple entre a nota do "ensaio" e a do exame ou test final.

Bibliografía. Fontes de información

Altmann, Josette y Francisco Rojas Aravena (Eds.), **Las paradojas de la integración en América Latina y el Caribe**, Fundación Carolina, [Madrid],

CEPAL, **Panorama de la inserción internacional de América Latina 2009-2010**, CEPAL,

Da Motta, Pedro Veiga y Sandra P. Ríos, **O regionalismo pós-liberal na América do Sul: orixens, iniciativas e dilemas**, CEPAL, Serie Comercio Internacional, 82, Santiago de Chile,

Navarro García, J. Raúl (Coord.), **Sistemas políticos y procesos de integración económica en América Latina**, Escuela de Estudios Hispano-Americanos de Sevilla, Sevilla,

SELA, **La Integración y sus Instituciones en América Latina y el Caribe**, SELA, Caracas,

Varios Autores, **Hacia el parlamento del Mercosur: una recopilación de documentos**, Fundación Konrad Adenauer, Montevideo,

Vilaseca i Requena, Jordi, **Los esfuerzos de Sísifo. La integración económica en América Latina y el Caribe**, Madrid, Catarata,

Páginas web de los organismos regionales de integración en América Latina (recogidas en el Temas 1),

Recomendacións

Outros comentarios

Anímase ao alumnado a participar activamente no desenvolvemento deste curso. Debido á súa calidade de curso virtual, é aconsellable a participación no mesmo para que os resultados finais sexan o máis satisfactorios posibles. A posta en común de dúbidas e reflexións contribuirá a que as aprendizaxes relacionadas con esta materia sexan máis efectivos.
